

## 15. PRAWO – POJĘCIA PODSTAWOWE, ZADANIA, FUNKCJE

|                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 15. Pojęcie prawa, normy prawnej, przepisu prawa.<br>Źródła prawa. Funkcje i zadania prawa. | 1) zna i rozróżnia pojęcia: prawo, norma prawna, przepis prawa,<br>2) określa źródła prawa i norm prawnych,<br>3) zna podstawowe akty prawne, np.: Konstytucja, ustawa, rozporządzenie,<br>4) rozróżnia normę prawną spośród innych norm.<br>5) zna przykładowe funkcje prawa, np.: organizacyjna, wychowawcza, kontrolna,<br>6) zna przykładowe zadania prawa, np.: wskazywanie różnych zachowań, rozwiązywanie konfliktów, itp. |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Prawo reguluje stosunki między ludźmi, między jednostką (obywatelami) a władzą itp. Nieznajomość prawa nie zwalnia nas od ponoszenia konsekwencji za poniesione czyny dlatego powinniśmy starać się poznać prawo.

### 1. Pojęcia podstawowe

#### 1. Prawo – mamy dwie definicje prawa:

- **w ujęciu przedmiotowym** – to **zbiór** ogólnych, uporządkowanych **norm** (zasad) zachowania uznanych lub preferowanych przez społeczeństwo (państwo), **zagrożonych** różnymi **sankcjami** (rygorami) **w razie ich naruszenia**.
- **w ujęciu podmiotowym** – prawo to **zbiór uprawnień przyznawanych jednostce** przez obowiązujące akty normatywne (np. konstytucję), **służących zabezpieczeniu jej interesów** i dających tej jednostce prawną swobodę działania

#### 2. Norma prawna to reguła postępowania, która bezpośrednio nakazuje, dozwala lub zakazuje określone zachowanie (sposób zachowania)

Źródłem norm prawnych jest państwo (władza) i są one zagrożone przymusem państwowym. Złamanie normy prawnej umożliwia państwu zastosowanie **sankcji (kary)** wobec osoby, która je złamała.

#### 3. Przepis prawny – to zapis reguły postępowania – akt prawny, ustawa, rozporządzenie czy każdy artykuł, paragraf czy punkt tego aktu.

**Pamiętać – norma prawna to reguła postępowania, a przepis prawny to zapis tej reguły.**

### 2. Źródła prawa i norm prawnych.

Wyróżniamy prawa:

| Prawo naturalne                                                                                                                                                                                                                                                           | Prawo stanowione                                                             |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| Prawo przyrodzone człowiekowi, wypływające z jego ludzkiej natury; niezależne od woli władzy państwowej – człowiek je posiada z woli boskiej (człowiek jest obdarzony przez Boga rozumem i wolną wolą). Jest to prawo trwalsze od prawa tworzonego przez władców, władzę. | Prawo stanowione (wprowadzone) na danym obszarze przez władzę – ustawodawcę. |

Prawo jest tworzone przez powołane do tego organy państwowe.

„Źróżłami powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są:

- konstytucja
- ustawy
- ratyfikowane umowy międzynarodowe
- rozporządzenie

Źróżłami powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są, na obszarze działania organów które je ustanowiły, akty prawa miejscowego”.

### 3. Podstawowe akty prawne

**Konstytucja** – najważniejszy akt prawny w państwie. Konstytucja określa ustrój w państwie, kompetencje organów państwowych i relacje między nimi, a także prawa, wolności i obowiązki obywateli.

**Ustawa** – akt prawny o charakterze ogólnym, uchwalony przez parlament. Ustawa może regulować każdą sprawę z wyjątkiem sytuacji zakazanych wprost w konstytucji.

**Rozporządzenie** – akt normatywny, który jest wydawany na podstawie ustawy, aby mogła ona być wykonana przez odpowiednią instytucję wykonawczą. W Polsce prawo do wydawania rozporządzeń ma: Prezydent, Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów, minister, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

**Umowa międzynarodowa** – pisemne porozumienie regulowane prawem międzynarodowym, którego stronami mogą być państwa, organizacje międzynarodowe itp.

**Akty prawa miejscowego** – obowiązują na obszarze działania organu, który je wydał. Pochodzą one od organów państwa (województwa) lub organów samorządu. Zaliczamy do nich:

- uchwały wydawane przez sejmik wojewódzki; uchwały rady powiatu czy rady gminy
- zarządzenia wydawane przez wojewodę, zarząd województwa, powiatu, wójta itd.

**Zarządzenia** – wydawane przez organy władzy wykonawczej.

### 4. Normy społeczne

Ludzie żyjąc w społeczności wykształcili między sobą pewne normy = reguły postępowania w określonej sytuacji. Wyróżniamy :

- **normy obyczajowe** – np.- nie mów przy jedzeniu, zdejmuj kapelusz gdy wchodzisz do Kościoła, mów dzień dobry gdy wchodzisz do pomieszczenia gdzie są ludzie, przepuszczaj kobietę przodem, ustępuj miejsca starszym w autobusie
- **normy moralne** – wynikają z przykazań, określają co jest dobre a co złe – np. nie zabijaj, nie kradnij, okazuj szacunek rodzicom i osobom starszym, nie ściągaj; na straży norm moralnych stoi własne sumienie i opinia publiczna
- **normy wewnętrzne organizacji** polit. – np. głosuj zgodnie z wolą partii
- **normy prawne** – określają zasady postępowania jednostki w społeczeństwie; ich złamanie grozi poniesieniem kary

Każda norma prawna określa:

- **adresata** – wyznacza się mu obowiązek pewnego zachowania; norma nie jest kierowana do jednostki tylko do wszystkich np. każdy dorosły obywatel RP, każdy użytkownik dróg publicznych

- **okoliczności** – w jakich ma być spełniony ten obowiązek
- **wzór zachowania** w postaci zakazu lub nakazu

#### Elementy normy prawnej:

- **hipoteza** – określa warunki zastosowania normy prawnej oraz jej adresata
- **dyspozycja** – określa właściwy sposób zachowania się adresata w okolicznościach wskazanych w hipotezie (wskazuje co należy robić by uniknąć sankcji)
- **sankcja** – określa negatywne następstwa, jakie spotkają adresata jeżeli zachowa się w sposób niezgodny z zasadą wyrażoną w dyspozycji ( kara jaka grozi za złamanie normy)

### 5. Funkcje prawa

- **funkcja regulacji życia społecznego** – prawo zapewnia obywatelom poczucie bezpieczeństwa i utrwała ład społeczny
- **funkcja wychowawcza** – prawo kształtuje pozytywne zachowania (np. przestrzeganie prawa drogowego)
- **funkcja dystrybucyjna** – reguluje zasady rozdziału dóbr społecznych (prawo administracyjne i cywilne – np. kto, kiedy i w jakim przypadku powinien dostać zasiłek)
- **funkcja represyjna** – wymierza kary za przestępstwo (prawo jest czynnikiem odstrasającym od popełnienia przestępstwa; przekonanie o nieuchronności kary)
- **funkcja kulturotwórcza** – prawo integruje ludność w danym państwie, wpływa na społeczny system wartości i decyduje o stabilnym funkcjonowaniu narodu. Jednocześnie samo w sobie stanowi wartość kulturową (np. prawo Hammurabiego, prawo XII Tablic)
- **regulator konfliktów** – prawo umożliwia rozstrzyganie sporów, określa sposoby rozwiązywania konfliktów, łagodzi sprzeczne interesy społeczne.
- **funkcja kontrolna** – prawo poddaje ludzkie zachowania kontroli

### 6. Zadania prawa

- wskazywanie różnych pozytywnych zachowań,
- rozwiązywanie konfliktów
- rozstrzyganie sporów
- wymierzanie kary przestępcom
- kontrolowanie ludzkich zachowań